

AVRUPA KRİZ EKONOMİSİ OLABİLİR Mİ?

Dr. Mustafa Emre AKBAŞ*

Özet

Avrupa Ekonomisi son on yıl içinde durgun büyüme ve yükselen işsizlik sorunları ile baş etmeye çalışmaktadır. Bunun yanında Avrupa Birliği sınırlarının Doğu'ya doğru genişlemesi sonucu ortak pazar alanının genişlemesiyle bütün üye ülkelerinin karşılıklı artan ticaret hacimlerinin Avrupa ekonomisini büyüteceği ve alan içinde yer alan toplumların hissedilir bir refah artışı kaydedeceği beklenmekteydi. Fakat ortak pazar alanı genişledikçe hem gelişmiş ülkeler hem de Birliğe yeni katılan gelişmekte olan ülkeler durgunlaşan büyüme oranlarıyla şiddetli işsizlik sorunları ve gelir azalışları ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Gerek Avrupa Birliği sınırlarının genişlemesi gerekse dünya ekonomisindeki konjonktürel dalgalanmalar Avrupa ekonomisini negatif yönde hareketlendirmiştir. Bu çalışmanın amacı Avrupa Birliği genişlemesi ve konjonktürel dalgalanmaların, Avrupa ekonomisinde artan işsizlik ve azalan büyüme oranları sorunları üzerinde ne kadar etkili olduğuna ışık tutmaktır.

Giriş

Dünya ekonomisinin son elli yıllık süreci incelendiğinde 1960'lı yıllarda büyüme koşullarının kötüleşmeye başladığını görmekteyiz. Keynesyen iktisadın makro ekonomik yönetimi altında oluşan azalan verim artışları ve kazançlar, daha az dinamik büyüme, işsizlik ve kötüleşen Taylor-Fordist çalışma ve yaşam koşulları nedeniyle küreselleşme kendi içinde yeni çıkış yolları aramaya başlamıştır. Neoliberal politikaların şiddetle tartışıldığı bu dönemde Doğu Avrupa ve Çin gibi yeni yatırım alanlarının da oluşması uluslararası koordinasyon sitemini değiştirmiş ve küreselleşmenin döngü alanını genişletmiştir. Fordist üretim tanımının yapısını değiştiren pazar genişlemeleri de yeni krizlerin aşılmasına yönelik kriz stratejilerini daha dinamikleştirmiştir. Pazar ekonomisine ve pazar genişlemesine yönelik neoliberal düzenlemeler pazar içindeki her katılımcıya refah artışı tahahütünde bulunmasına rağmen ulusal ve uluslararası alanda bir çok yüksek sosyal maliyet bindirmiştir. Örnek olarak Rusya ve Asya'daki iktisadi istikrarsızlıktan kaynaklanan krizler dünya ekonomisinde yaşanan büyük maliyetler olmuşlardır. Bu krizler sonrası Dünya Bankası yetkilileri, devletlerin krizleri aşmada etkin rolünün daha artması gerektiğini vurgulamaya başlamışlardır. Neoliberal büyüme politikalarını empoze etme yönü ağır basan bir çok özerk organizasyonun temel düşünce özünden sapan bu tür

* Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, Öğretim Görevlisi

vurgulamalara karşılık anti-neoliberal olarak sunulan modern sosyal demokrat politikalarda ise muhafazakar hükümetler neoliberal iktisat politikalarını içeren söylevlere ağırlık vermişlerdir. Bu koşullar altında uluslararası nitelikli iş birlikleri ve işletmeler kanalıyla devletlerin küreselleşme süreci içinde küresel ekonomi yönetiminden pay kapmaya çalışmaları modern sosyal demokrasi ile de özdeşleşebilecek konuma gelmeye başlamıştır. Karşılaşılan bu ikilemle neoliberal sürecin entegre pazar haline dönüşen kıta ekonomileri ile bir kriz veya tökezleme içinde olup olmadığına dair tartışmalar devam etmektedir.¹ Bu bağlamda halen aktif 25 üyesi bulunan Avrupa Birliği ve ekonomisinin gelecekte bir kriz ekonomisi ile karşılaşma ihtimalini analiz edebilmek için bıraktığımız yüz yıl içindeki dünya ekonomisi kriz nedenlerini kısaca incelemekte fayda olacaktır.

Bıraktığımız yüzyılın başında yer alan 1929 Ekonomik Buhran ve arkasından gelen 1931 yılındaki mali krizin oluşumunda sermaye hareketlerindeki olumsuz gelişmeler, hükümetler tarafından uygulanan para politikalarının etkinliğini klasik iktisat ve pazar ekonomisine duyulan güven gereği azaltmış ve enflasyon oranlarını yükseltmiştir. Aniden yükselen fiyatlar sonucu temel mal fiyatları artışı üreticilerin zarar etmesine ve genişleyen pazar içindeki üretim miktarlarını kısımaya başlamalarına neden olmuştur. Artan işsizlik ve işletmelerin büyük gelir kayıpları bankalardaki kıt rezervler ile birleşince gelişmiş Avrupa ülkeleri ile dünya ekonomisinin lokomotif ülkesi olan Amerika arasındaki pazar çöküntüye uğramış ve büyük bir kriz oluşmuştur². Yüzyılın ikinci yarısından sonra ise 1970'li yıllarda yaşanan krizin arkasında ise sadece enerji fiyatlarındaki ani ve hızlı yükselişin kriz oluşumunun tek temel gerekçesi olarak görülmemektedir. Bu krizle ilişkin günümüze kadar araştırma yapan bir çok uzman ve akademisyen, her ne kadar enerji darboğazının başlı başına bir kriz suçlusunu olduğunu hemen söylemeye hazır olsalar da bu tür resesyonların hükümetlerin iktisat politikası araçlarını yanlış kullanımları sonucu oluştuğunu da ifade etmekten geri kalmamışlardır. Bu dönemde oluşan petrol krizinin oluşum gerekçesinin arkasında siyasi ve iktisadi faktörlere dayalı konjonktürel zayıflama nedenlerinin olduğu fakat bunların üstesinden gelebilecek politikaların oluşturulamaması kriz gerekçelerinin açıklanmasında üst sırayı daima almıştır. 1960'lı yıllar sonrası durgunlaşan nüfus gelişiminin etkisinde değişen büyüme profili, sanayi ülkelerinin ihracat değerlerinin azalmaya başlaması, hızlanan enflasyonun düşürülmesine yönelik iktisat politikalarının yanlış yöntemlerle kullanılması gibi nedenler yaşanan krizin iktisadi gerekçelerine ağırlık teşkil ederken, lokomotif ülke olarak görülen Amerika'da Watergate Skandalı olarak bilinen siyasi bir sorunun oluşarak dönemin Amerikan yönetimine duyulan güvencin azalması ise krizin siyasi boyutunu oluşturmuştur. Bu temel gerekçelerin yanı sıra teknoloji gelişimiyle beraber ortaya çıkan çevre kirliliği sonucu üretim maliyetlerinin artan tüketim talebiyle eş değer yükselmesi ve 1970'li yıllara doğru gelişmiş ülkelerde üreticiler ve emeğini satanlar arasında gelir bölüşümü çatışmalarının, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arası kazanç bölüşümü çatışmalarıyla birleşmesi gibi tamamlayıcı gerekçeler temel gerekçelerle birleştirildiği takdirde oluşabilecek bir krizin kısa dönemdeki bir faktöre dayalı olmadığı, aksine uzun vadeli bir çok faktörün yarattığı bir yığılım etkisi sonucu oluştuğunu

¹ Brand Ulrich, Achim Brunnengräber, **Global Governance-Alternative Zur Neoliberalen Globalisierung**, Verlag Westfälisches Dampfboot, 1. Auflage, Münster, 2000, s: 56,87

² Özbek Dilek, **Uluslararası Para Sistemi – Teori ve Politika**, İmaj Yayıncılık, Ekim 1999, Ankara, s: 49

söylemek yanlış olmayacaktır.³ 1990'lerde Doğu Almanya ile başlayan Avrupa sınırlarıyla başlayan Avrupa Birliği gelişimi, bugün 454 Milyonluk nüfusu ve 25 ülkeyi barındıran büyük bir kıta ekonomisi gücü haline gelmiştir. Fakat bu hızlı gelişimin ve pazar genişmesinin gelecekte bir kriz ekonomisi yaratabilme imkanı kıta içindeki olumsuz makro ekonomik koşullardan dolayı sorgulanır hale gelmiştir. 25 üye ülkenin hepsinde artan işsizlik oranları, ağırlaşan hayat koşulları ve en önemlisi kıta içinde lokomotif ülke olarak görülen Almanya'da bile zorlaşan koşullar karşısında ümitsizliğin artması, neoklasik yaklaşımdaki pazar genişmesine dayalı refah artışı sağlayabilme savını fenomenden (ütopyadan) öteye gitmeyecek bir düşünce haline getirmiştir. Bıraktığımız yüz yıl içindeki kriz oluşumları genişleyen pazar ekonomisi tabanlı Avrupa Birliği'nde yeni krizlerin olabileme ihtimalini artırdığından dolayı Avrupa Birliği'ndeki öncü ülkelerin (lider ülke olarak Almanya ele alınmıştır) makro analizlerini ve ilgili yorumlarını incelemekte fayda olacaktır.

1. Durgunlaşma Sürecine Giren Avrupa Birliği Ülkelerine Analitik Bakış

Altında Almanya Analizi

Alman ekonomisi uzun zamandır Avrupa kıtasının büyümesinde lokomotif ekonomi konumunda olmuştur. İşletmeleri ve fabrikaları dünya üst sınıfında yer alırken çalışanlarının verim açısından üstün nitelik taşıması bir çok üçüncü Dünya ülkesine örnek teşkil etmiş olan Alman ekonomisinin derin bir keyifsizlik içinde olması ticari ilişkide bulunan diğer Avrupa ülkelerini de etkilemektedir. Kaygı verici nitelikte Alman ekonomisinin diğer ülkeleri bir deflasyon sürecine sokma ihtimali küresel ekonominin zayıf yapısı gereği diğer ülkeleri de tedirgin etmektedir. Avrupa ülkeleri içinde iş yaratımı ve işsizlik probleminin çözümünde yöntem farklılıklarının da olması sonucu özellikle genç nüfusun çoğu işsizlik havuzuna girmektedir. 1990 yılından itibaren Alman ekonomisinin Doğu Almanya ile birleşimi, Avrupa Birliği sınırlarının gelişimi ve küreselleşme gibi üç temel mücadele süreciyle karşılaşması sosyal Pazar ekonomisine dayalı düzenini olumsuz etkilemiştir. Doğu Almanya'nın devlet kökenli büyük işletmelere ve etkin olmayan bin bankacılık sistemine sahip oluşu yeni Almanya'nın kaynaklarını zorlamaya başlamıştır. Aynı dönemde Avrupa Tek Pazar sürecinin oluşumuyla geleneksel imalat yapısının daha düşük ücret maliyetlerinin olduğu ülkelere kayması, Almanya gibi klasik üretim yapısına bağlı kalarak hızlı ve uzun süreli büyüme sürecini yakalamış bir ekonomi de sarsıntılar yapmıştır. Üçüncü mücadele ise Alman sosyal pazar modeli ile dünya ekonomisinde ileri teknoloji ve hızlı karar alma yapısına sahip küreselleşen entegre pazar modelinin birleştirilmesinde olmuştur. Bu durum Alman sanayinin daha esnek ve merkezi yapısından uzaklaşmasını sağlayacak reformları uygulama zorunluluğunu getirmiştir. Yüksek teknolojiye dayalı yeni küresel ekonomi Almanya'nın emek piyasasında iş yaratabilme becerisini köreltmıştır. Üç büyük mücadele sürecini katı bir vergi sistemi ile aşmaya çalışan Almanya, ulusal sınırları içinde hızlı verimlilik azalışları sergilemeye başlamıştır. Ücretler üzerindeki yüksek vergi artışları da uzun dönem işsizlik oranlarının devam etmesine yardımcı olmuş ve çalışanların erken emekliye ayrılma isteklerini yoğunlaştırmıştır. Alman emek piyasasının diğer ülkelere göre daha katı olması sonucu

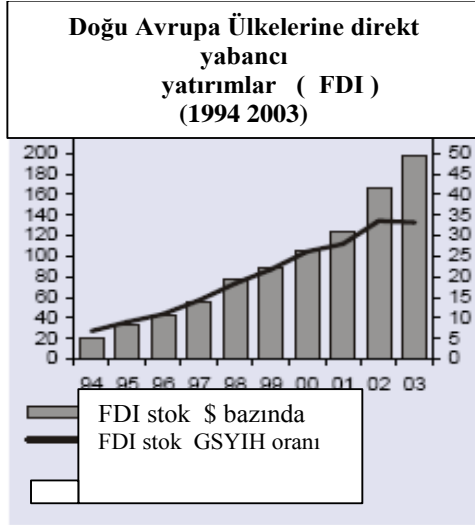
³ Stümpel Burkhard, **Die Krise des Wohlstands**, Verlag W.Kohlhammer , Stuttgart, 1977, s: 24-25, 101-10

lımlı ücret yapısının oluşturulması geciktiğinden 2000-2002 yılları arasında Almanya'nın ekonomik büyüme oranı yavaşlamaya başlamıştır.⁴ 1990 yılların ortalarına doğru Alman sanayi sektöründeki brüt değerler yaratımının brüt üretim değerine göre daha yavaş ve zayıf artmasıyla gelecek dönemlerde lokomotif ekonomi konumundaki ülke, kıta ekonomisini esasen zayıflatmaya başlamıştır. Fakat üretim süreci bakımından da daha fazla pazar ekonomisi anlayışına yönelmesi Alman üreticilerinin değer yaratımlarını maliyet avantajından dolayı ülke sınırları dışına taşımalarına neden olmuştur. Yaklaşık on yıl süreç içinde bu durum Almanya'da teknik bilgi yoğunluğu içeren sektörlerdeki iş verimini artırırken diğer alanlardaki iş verimini ve işsizlik oranlarını yükseltmiştir.⁵ Bu duruma ek olarak başta Almanya olmak üzere Avrupa kıtasının sanayi ülkeleri 1990 sonrası Avrupa Birliği aday ülke konumundaki Doğu Avrupa ülkelerine büyük yatırım projelerini yönlendirmeye başlamışlardır. Bu ülkeler Avrupa Birliği resmi üyesi olduktan sonra hızlı bir büyüme sürecine girmişlerdir. Ekonomilerindeki bu hızlı büyümenin temelini ise Almanya gibi büyük sanayi ülkelerinden gelen yoğun yabancı direkt yatırımlar oluşturmuştur. Yeni üye ülkelerdeki pazarın genişlemesi, düşük ücret maliyetleri ve teknik bilgisi iyi olan istihdamın varlığı ile beraber artan iktisadi ve politik yapı sonucu yabancı üreticilerin sermayelerini ve teknik bilgilerini transfer etmelerine neden olmuştur. Bu durum Avrupa'daki Almanya gibi bir çok büyük sanayi ülkesindeki emek piyasası yapısını değiştirmiş ve gelişmiş Avrupa ülkelerindeki işsizlik sorunu oluşturan etmenlerden biri olmuştur. Aşağıdaki grafik Doğu Avrupa ülkelerinin 1994-2003 yılları arası direkt yabancı yatırım girişlerini göstermektedir.⁶

⁴ MacDonal B. Scott, **The European Economic Locomotive Slows**, Society Abroad, Volume: September/October 2003, Copyright 2003 by EBSCO Publishing, s:57-61, www.ebsco.com

⁵ Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, **Basarökonomie Deutschland ?**, Wirtschaftsanalyse Nr:4,2004, s:2-3

⁶ Deutsche Bank Research, EU Monitor, **Reports on European Integration**, No: 26, 13.08.2005, Frankfurt,2005, www.db.com.de, s: 14,19,20

Kaynak: Deutsche Bank Research, EU Monitor, **Reports on European Integration**, No: 26, 13.08.2005, Frankfurt,2005, www.db.com.de, s: 14

Almanya'daki ekonomik yavaşlama sonucu işsizlik oranları özellikle Doğu Almanya birleşimi sonrası hızlanarak % 7.7 den beş yıl içinde % 11.4 gibi bir değere çıkmıştır. 2003 yılı sonrası emek piyasası reformları öncelikli hale getirilmesine rağmen 2004 yılı itibariyle işsizlik oranı % 10.4'de kalmıştır. Yaklaşık 4.7 milyon üzerindeki işsiz sayısı büyük işsizlik kütlesi için yakın gelecekte çok fazla ümit vaat etmemektedir. Bu rakamın yaklaşık yarısının bir yıldan daha fazla işsiz konumunda olması da Almanya'yı OECD ülkeleri içinde uzun dönemli işsizlik rakamları açısından İtalya ve Yunanistan'la beraber kötü sonuç çıkartan ülkeler listesine eklemiştir. Alman emek piyasası sorunlarından bir tanesi de son dört yılda sosyal sigorta kurumlarına prim ödeyen yaklaşık 1.7 milyon kişinin işsiz ve gelirsiz kalması olmuştur.⁷ 2005 yılı için büyüme oranları hedefinin % 1,5-2 aralığında olacağı tahmin edilirken iki yıldır süre gelen emek piyasası reformları işsizlik sorunu üzerinde neticelerini göstermeye başlamış ve Batı Almanya sınırları içinde işsizlik oranları % 10'un altına inmiştir. Ama aynı düşüş Doğu Almanya sınırları içinde yaşanmadığından % 17,6 gibi yüksek işsizlik oranı, Almanya'nın diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre işsizlik oranı ortalamasını yüksek tutmaktadır.⁸ Yüksek işsizlik rakamlarına rağmen uluslararası rekabet gücü açısından iyi bir konumda olması ve ihracat değerlerinin dünya ticaretinde % 10,1'lik payının olması emek piyasasındaki reformlara olan güvenci artırmıştır. Emek piyasasındaki hizmetlerde hem sosyal devlet hem de özerk

⁷ Straubhaar Thomas, **Neue Wege Gehen**, Wirtschaftsdienst , Heft: 12 , 2005, www.hwwa.de, s:742-743

⁸ Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, **Die Wirtschaftliche Lage in der Bundesrepublik Deutschland ,Monatsbericht 10-2005**, www.bmwa.de, s: 11-16

kurumlar daha etkin iş olanaklarının sağlanmasında etkin bir yapıya kavuşturulmuştur. Özel iş ve işçi bulma merkezlerinin eyaletler içinde yaygınlaştırılması, işsizlik parasının alınmasına ilişkin ödeme sürelerinin kısaltılması, part time iş olanaklarının artırılması, bireysel girişimciliğin özendirilmesi gibi önlemlerle emek piyasasında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bu önlemlerin dışında emek piyasasında 25 yaş altı grubunda işsizlik oranının % 11,1' e yükselmesi sonucu bu gruba yönelik iş eğitimi ve stajyerlik hizmetlerinin artması öngörülmüştür. Bütün bu önlemler 2010 yılına kadarki emek piyasası sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik reform çalışmalarının ana hatları olarak belirlenmiştir.⁹

Genel olarak Alman ekonomisinin zayıflama gerekçeleri ve arzu edilebilir büyüme oranlarına ulaşımı için bazı ek öneriler de ileri sürülmüştür. Zayıflama gerekçeleri olarak ilk etapta son yıllarda yatırım oranlarının gerilemesine neden olan yüksek emek maliyetleri, yatırımcılar ve üreticilerin önündeki sıkıntılı bürokratik yapı, iş hukukundaki, beşeri sermaye yatırımlarındaki ve sosyal güvenlik sistemindeki hatalı teşvikler sayılmaktadır. Bu durumun 2010 yılına kadarki sürecek emek piyasası reformlarına rağmen Alman emek piyasası ve kamu finansmanını zora sokacağı tahmin edilmektedir. Fakat bu sıkıntılı sürece pozitif yönlü de bakılmasına olanak doğmuştur. Zira kişi başına düşen emek saati ücretlerindeki azalış, yatırımların gerilemiş olması ve verimlilik azalışı aynı zamanda büyük bir potansiyelin de varlığını ortaya koymaktadır. Bu durum pozitif bir büyüme dinamiğine uygun reformlarla elde edilebileceğinin ümidini doğurmuştur. Kamu bütçesinin konsolidasyonu, bürokrasinin yeniden yapılandırılması, iş hukukunun istihdamı teşvik edecek şekilde düzenlenmesi, vergi sisteminin etkinliğinin artırılması ve daha yüksek mesleki kalifikasyonun artırılmasına yönelik koşulların oluşturulması gibi ek önerilerle istihdam ve büyüme teşviklerin elde edilebileceği vurgulanmaktadır.¹⁰

2. Avrupa Ekonomisi Makro İktisadi Sorunları

Avrupa Birliği alanın günümüzde 25 ülkeyi kapması beraberinde büyük sıkıntıları da getirmiştir. 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla ağırlıklı Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin bulunduğu 10 yeni üyenin Birlik içine yapılan müzakereler sonrası resmi üye ülke olarak katılması ile Avrupa Birliği en kapsamlı genişlemesini tamamlamıştır. Bu büyük genişleme süreci ile Avrupa Birliği farklı dil ve kültürden oluşan 454 Milyonluk bir nüfusa sahip olmuştur.¹¹ Doğu Avrupa sınırlarının gelişiminin Avrupa Birliği'nin tümünün performansını nasıl artıracığı konusunda iki açılı değerlendirmeler yapılmıştır. Birincisi yeni ülkelerin katılımı eski 15 üyenin bulunduğu alanı nasıl etkileyecektir, ikincisi ise yeni üye ülkeler Avrupa Birliği üye ülkesi olmaktan ne kadar fayda sağlayacaklardır. Ticaret ve büyüme konu başlıklı yapılan çalışmalar iki grup arasında çarpıcı sonuçlar vermiştir. Oluşan yeni ortak pazarla ticaret etkisi Avrupa ekonomisinin genelinde oldukça çok düşük

⁹ Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, **Jahreswirtschaftsbericht 2005**, Jahresbericht 2005 von Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, www.bmwa.de, s: 11-17

¹⁰ Funk Lothar, **Die Deutsche Wachstumschäche**, Wirtschaftsstudium Heft: 8/9, 2005, s: 1013

¹¹ Welfens J.J. Paul and Jaroslaw Ponder, **Digital EU Eastern Enlargement**, European Economy and International Economic Relations Diskussionsbetrag 109, October 2004, www.euroeiiw.de, S:2-3

bir etki yapmıştır. Verim ve rekabet etkisi Avrupa Birliği sanayi ülkeleri için pozitif değerler taşırken Doğu Avrupa ülkeleri için büyük bir belirsizlik oluşmuştur. Çok uluslu şirketler yeni üye ülkelerde hızla yayılarak buradaki ulusal girişimcilerin tek başlarına bireysel büyümelerine fırsat vermemektedirler. Doğu Avrupa ülkelerinde sanayi ülkelerinin girişimcileri arası rekabet ve yatırım yapma arzusu oldukça artmıştır. Bu yüzden Avrupa sanayi ülkeleri içinde işsizlik oranları artışı, gelir kayıpları ve ulusal büyüme oranlarının azalışı gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat büyüme oranları yeni üye ülkeler açısından daha pozitif ve yüksek değerler göstermiştir. Büyüme etkisi açısından yabancı sermaye akımlarının yoğunluğunu yaşayan Doğu Avrupa ülkeleri birleşim öncesindeki döneme göre ulusal milli gelirlerinin yaklaşık % 50- 100 arası bir büyüme göstermişlerdir. Gösterdikleri hızlı büyüme oranlarına karşın hala bir çok yeni üye ülke, etkin ulusal bir mali politikadan uzak, enflasyon veya büyük cari açıklar sorununu gidermeye çalışırken Avrupa ekonomisinin genelini başta işsizlik sorunuyla zayıflatmaktadır.¹² Özellikle yoğun yabancı sermaye akımları sonucu büyük kredi alımı gösteren yeni üye ülkelerde önlenemez büyük cari açıkların gelecek dönemde hem kendileri hem de Avrupa Birliği bütçesi üzerinde derin etkiler yapması beklenmektedir. Bu yüzden bu ülkelerdeki kredi genişlemesinin tahmin edilenin üzerinde bir talep patlaması yaratmaması için kredi girişlerine yönelik tedbirlerin alınması gerekli görülmektedir.¹³

Bu durumda, Avrupa Birliği ülkelerindeki nüfusun demografik yapısının incelenmesi gerekli gözükmektedir. Her ne kadar Avrupa Birliğinin büyük nüfusu şu an iktisadi açıdan bazı sorunlar getirirse de gelecek dönemdeki bölge nüfusunun demografik yapısı da Avrupa ekonomisinin üretkenliği üzerinde sorunlar yarabilecek konumdadır. Zira Avrupa nüfusunun 2050 yılına kadar yüzde 10-15 civarında azalacağı tahmin edilmektedir. Bütün Avrupa Birliği ülkeleri içindeki nüfus azalışlarının aynı oranlarda seyretmeyeceği ileri sürülürken, Doğu Avrupa ülkelerinde nüfusun düşük verimlilik oranları ve sınır dışı göç yoğunlukları nedeniyle hızla düşeceği, İngiltere ve Fransa gibi yüksek verimlilik oranlarına ve göç akımlarına maruz kalacak ülkelerde nüfus büyümesinin 20 yıl içinde devam edeceği tahmin edilmektedir. Bunun dışında Avrupa kıtasının gelecekte diğer kıta ülkelerine göre daha yaşlı bir nüfusla kalacağından da endişe duyulmaktadır. Emeklilerin ve bakıma muhtaç yaşlı nüfusun gelecek 20 yıl içinde hissedilir artması ve Birlik içindeki gelişmekte olan ülkelere gelecek göçlerin bu durumu dengeleme ihtimalinin olması beklentiler içindedir. Günümüzde emek piyasası reformları başarılı bir şekilde yapısal değişimlere katkıda bulunmadığı sürece emek güçlerinin beklenenden daha hızla azalacağı ifade edilmektedir.¹⁴ Avrupa Birliği emek piyasası raporları incelendiğinde özellikle yaş gruplarına göre dağılım içindeki iş sahibi ve işsiz konumdaki veriler de gelecek dönemde kıta içindeki emek piyasasının daha sorunlu hale gelebileceğini göstermektedir. 2004 emek piyasası verilerine göre 15 yaşından büyük, gelir elde edebilir konumda 377,5 milyon nüfus

¹² Dyker David, **The Dynamic Impact on the Central-East Economies of Accession to the European Union** in Catching up and Falling Behind, Imperial College Press, London, 2004, s : 140-149

¹³ Backe Peter & Balazs Egert, **Credit Growth in Central and Eastern Europe: Emerging from Financial Repression to New Overshooting Star**, 22 November 2005, http://www.rgemonitor.com/372/europe/central_europe/, s: 21-22

¹⁴ Just Tobias, **Adapting to Demographic Trends: Major and Minor Challenges**, Deutsche Bank Research Diskussionspaper, July 2005, www.dbresearch.com, s: 10-12, 15, 36

içinde gelir kazanabilen 194,5 milyon kişi bulunmaktadır. Yaklaşık 20 milyon işsiz konumdaki kişi içinde en dikkati çeken yüzde 25'lik payının 25 yaşın altındaki aktif genç nüfusun oluşturmuş olmasıdır. Yine aynı işsizlik havuzu içinde yen alan grubun 11 milyonluk kısmının son bir yıl içinde bu havuza katılması ve bu grubun yüzde 30'nun 25 yaş altı genç nüfus içinde yer alması da aynı zamanda emek piyasası düzenleyicilerini endişeye sokmaktadır. Zira her geçen gün daha fazla genç nüfusun işsizlik havuzuna katılması ve yaştan dolayı emeklilik dönemine girenlerin yükselmesi, gelecekte sağlam bir emek piyasası yapısını zedeleyecektir. Bunların dışında emek piyasası demografik yapısı hakkında da gelecek dönemde sorunlar yaşanma ihtimali bulunmaktadır. Özellikle hiç gelir sağlamayan grubun çoğunluğunun ve işsiz konumda olanlarının baskın bir oranda bayanlardan oluşması da dikkate çarpan ayrı bir konu olmuştur.¹⁵

Avrupa ekonomisi içindeki emek piyasası sorunları beraberinde kıta içinde fakirlik kavramını da ön plana çıkartmıştır. 2004 yılında Birliğe katılan on yeni ülkeyle beraber kıta içindeki sanayi ülkelerinde de gelir dağılımı sorunları artan işsizlik oranlarıyla beraber yükselmiş ve yaklaşık 72 milyon Avrupa Birliği vatandaşı fakirlik tehdidi altına girmiştir. Yapılan araştırmalar Avrupa kıtası içindeki toplam nüfusun yaklaşık % 16'sının fakirlik tehdidi altında bulunduğunu göstermektedir. Bu oran Avrupa Birliği ülkelerinde % 8 ile % 21 arasında farklılıklar gösterirken Romanya, Hırvatistan ve Türkiye gibi bekleme süresindeki katılım adayı ülkelerde %20 ve üzerinde seyretmektedir.¹⁶ Kıta içinde fakirlik tehdidinin artmasında 25 üye arasındaki asgari geçimlik ücretlerin farklılığı belirleyici bir faktör olarak öne sürülmektedir. Avrupa Birliğine girmek için beklemede olan Romanya , Bulgaristan ve Türkiye'de asgari ücretler 72 Euro ile 240 Euro arasında değişirken Slovenya, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'da asgari ücretler 437-668 Euro arasında seyretmektedir. Bunun dışında kalan ülkelerde asgari ücretler 1000 Euro civarında bulunmaktadır. Satın alım gücü paritesi ve enflasyon farklılıkları göz önüne alınarak yapılan asgari ücret düzeyleri analizlerinde de mevcut gruplandırma fazla bir değişikliğe uğramamış ve ülkeler arası farklar daha keskin bir şekilde ortaya çıkmıştır. En yüksek ve en düşük asgari ücret oranları arasında 1: 5'lik bir ilişki tespit edilmiştir.¹⁷ Avrupa ekonomisindeki bütün ülkelerde özellikle yeni üye ülkelerde ücret esnekliklerinin farklı ve talep şokları karşısında yetersiz kalışı da emek piyasası dengelenmesini zora sokmaktadır. Batı ekonomisi ile bütünleşen Doğu Avrupa ekonomisinde önemli emek talebi değişimleri, emek piyasası bölgesel farklılıkları bölgeler arası emek hareketliliği ve ücret esnekliği, kıta içindeki emek piyasasının dengelenmesinde büyük soru işaretleri oluşturmuştur. Esnek olmayan döviz kur oranları ve bölgeler arası düşük emek hareketliliği ücret esnekliği ile

¹⁵ Jouhette Sylvain&Romans Fabrice, **EU-Arbeitskräfteerhebung für 2004-Bövelkerung und Soziale Bedingungen**, 9 / 2005, www.eurostat.de/beschäftigung, s: 1-6

¹⁶ Guio Anne- Catherine, **Einkommensarmut und Soziale Ausgrenzung in EU-25**, 13 / 2005, www.eurostat.de/lebensbedingungen , s: 1-2

¹⁷ Regnard Pierre, **Mindestlöhne 2005 – Beträchtliche Unterschiede zwischen den Mitgliedstaaten der EU**, 7 / 2005 , www.eurostat.de/mindestloehne , s: 1-3

birleşince bölge içindeki emek piyasası düzenlemelerini zorlaştırarak arz ve talep şoklarına karşı yeni üye ülkeleri daha korumasız bırakmaktadır.¹⁸ İşsizlik oranlarının % 20-40 arasında değiştiği Doğu Avrupa ülkelerinde iş arayanlar arasındaki rekabet gün geçtikçe artmaktadır. Bu yüzden bu ülkelerde teknik uzmanlıklara dayalı modern eğitim sisteminin uygulanmaya başlanması bu ülkelerdeki işsizlik sorununun çözümü için gerekli görülmektedir. Fakat bu ülkeler teknolojiye uygun eğitim sisteminin yaratılması konusunda oldukça yetersiz kaldıklarından sıkıntılı konjonktür evrelerinde diğer sanayi ülkelerine göre daha zayıf kalmaktadırlar.¹⁹

Avrupa ekonomisi içindeki emek piyasası sorunlarının bir başka yönü ise eski üyeler arası ve yeni üye ülkeler ile eski üye ülkeler arası emek hareketliliği üzerine odaklanmıştır. Emek piyasasındaki hareketsizliklere ilişkin bazı düşünceler ortaya atılmıştır. Yeni üye ülkeler ile eski üye ülkeler arası kültürel farklılıkların oluşu, sanayi ülkelerin çoğunda emek piyasası akışkanlığını yavaşlatan koruma duvarları, özellikle yeni üye ülkelerdeki teknolojik açıdan yetenek ve beceri eksiklikleri, Avrupa kıtası içindeki emek hareketliliğinin beklenenden oldukça yavaş seyretmesine neden olmuştur. Gelecek dönemlerde yeni üye ülkeler ile eski üye ülkeler arası makul bir emek piyasası entegrasyonu için ülkeler arası daha etkin bir emek piyasası düzenlemesi gerekli görülmektedir.²⁰ Emek hareketliliğinin sağlanması için yeni üye ülkelerle entegrasyon sonrası bu ülkelere yönelik çok uluslu şirket girişimlerinin artması başlangıç çözümü olarak görülmüştür. Fakat bu çözüm Avrupa ekonomisindeki kuzey-güney emek piyasası hareketliliğini istenen seviyede henüz sağlayamamıştır. Çok uluslu şirketlerin Avrupa kıtası içindeki yeniden yapılaşma süreçlerine yönelik yapılan analizler, düşük ücret seviyesine sahip Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa emek piyasası rekabetine çok fazla katkıda bulunmadığını ve Avrupa Birliği üye ülkeler arası rekabetten ziyade sadece çok uluslu şirketlerin lokalizasyonunun değişmesine neden olduğunu göstermiştir.²¹

Avrupa emek piyasasındaki temel sorunların ve ekonomik büyüme sürecindeki durağanlığın sadece emek piyasası düzensizliklerinden değil aynı zamanda Avrupa ekonomisi katı para politikası uygulamalarından da ileri geldiği bazı araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir. Avrupa Merkez Bankasının muhafazakar yönlü para yönetiminin iradi para politikaları ile enflasyon konusunda başarı elde ederken işsizlik oranlarında değişkenliğe yol açtığı ve emek piyasası regülasyonunu zorlaştırdığı ileri sürülmektedir.²² Avrupa Merkez Bankasının para arzı hedeflemesine dayalı bu stratejisi

¹⁸ Iara Anna & Traistaru Iulia, **How Flexible Are Wages in EU Accession Countries?** in Labour Economics 11 Elsevier Publishing,2004, www.elsevier.com/locate/econbase, s:431-432

¹⁹ Jong Henk, **Employment Strategies for the Blind in Eastern Europe**, International Congress Series 1282, www.elsevier.com/locate/econbase, s: 1135-1138

²⁰ Stiller Silvia&Niebuhr Anne Katrine, **Integration and Labour Markets in European Border Regions**, Hamburgisches Weltwirtschafts-Archiv, HWWA Discussionpaper no: 284,2003, www.hwwa.de, s:19

²¹ Konings Josef& Alan Murphy, **Do Multinational Enterprises Relocate Employment to Low Wage Regions? Evidence from European Multinationals**, Economic Analysis and Research Department of Centralbank of Ireland- Staffpapers, March 2005, www.centralbank.ie ,s: 1,16

²² Jordahl Henrik & Laseen Stefan, **Centralbank Conservatism and Labor Market Regulation**, European Journal of Political Economy , Vol:21, 2005, www.elsevier.com/locate/ejpe, s: 345

Avrupa Birliğinin 1999 yılından itibaren oluşturduğu ortak para sahası alanı içinde hep bu tür açık uçlu eleştirilere maruz kalmıştır. Zira Alman Merkez Bankası'ndan alınan bu sıkı para politikası yönetimi Doğu ve Batı Almanya'nın birleşiminden sonra enflasyon oranlarında geçici dalgalanmalarla beraber mücadelesi zor işsizlik artışlarına neden olmuştur.²³ Özellikle ekonomi içinde para talebi tahminlerinin mihenk noktası sayıldığı para arzı hedefleme stratejisinin enflasyon hedeflemesi ile birleşmesi sonucu oluşan para politikası yönetimi, farklı tüketim ve harcama alışkanlıklarına sahip 25 üyelik Avrupa Birliği içinde emek ve mali piyasa düzenlemelerini her geçen gün daha da zora sokmaktadır. Zira 25 geniş spektrumlu bir Avrupa Birliği içinde parasal büyüklüklere denk gelecek para talebini tahmin edebilme becerisi gün geçtikçe azalabilecektir.²⁴ Avrupa Merkez Bankası'nın ortak para sahası yaratımı öncesi 1998 Kasım ve Aralık ayı içinde tebliğ ettiği muhafazakar para politikasının temelinde "istikrara yönelik para politik strateji" yatmaktadır. İki temel hedefe amaca hizmet etmesi düşünülen stratejide amaç fiyat istikrarı nihai amacına yönelik enflasyon hedeflemesi altında parasal büyüklükleri Avrupa ekonomisi içinde kontrol altına alarak geniş bantlı bir gözlem ağı oluşturmak ve ortak para birimi Euro'nun iç ve dış değerini koruyabilmek olmuştur. Böylece Avrupa Merkez Bankası diğer makro ekonomik göstergeleri de kontrol altında tutarak sürdürülebilir kalkınma, tam istihdam gibi temel hedeflere ulaşmak istemiştir.²⁵ Fakat son yıllarda yapılan ampirik çalışmalar, fiyat istikrarı ile işsizlik arasında çelişik bir ilişkinin varlığının yeniden gözüküğünü vurgulamaktadır. Bu çalışmalarda muhtemel para şoklarının, gecikmeli olarak enflasyon üzerinde etkilerinin olduğu ve enflasyon üzerinde inatçılığın devam etmesine yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Avrupa Birliği için yapılan uzun dönemli Phillips eğrisi analizleri sonucunda enflasyon ile işsizlik arası ilişki yatıkça seyir izleyen bir eğim göstermiştir. Bu da bize Avrupa Merkez Bankası'nın enflasyonla işsizlik arasında hareket alanı kısıtlı bir para politik strateji içinde kaldığını göstermektedir.²⁶ Avrupa Para Birliğinin oluşturulmasıyla beklenen bütün katılımcı ülkeler açısından düşük enflasyon oranı, disiplin altına alınmış kamu finansmanı ve bunun bir sonucu olarak Birlik içinde artan makroekonomik istikrar olmuştur. Fakat Alman Merkez Bankası odaklı bir Avrupa Merkez Bankası'nın katı tutumlu anti enflasyonist politikasını bütün üye ülke hükümetleri ve yetkili kurumları ile Merkez Bankaları tarafından birebir bağımlılık içinde uygulama zorluklarının da ortaya çıkacağı göz ardı edilmeye çalışılmıştır. Ortak bir para birimine bağlı birbirinden bağımsız ülkeler arası uygulanacak tek tip bir para politikasının bazı üye ülkeler için istikrar sağlayıcı avantaj getirirken geri kalanların makro ekonomik göstergelerini bozabilme ihtimali arka plana atılmıştır. Uygulanacak para politikalarının enflasyon baskısı ile stagnasyon yaratarak resesyonist trendi artırabileceği ve Avrupa

²³ Mishkin Frederic S. , **International Experience with Different Monetary Policy Regimes**, Journal of Monetary Economics 43, Published by Elsevier Science, 1999, s: 589

²⁴ Schumacher Christian& Silke Ober, **EZB- Strategie : Ist die Reine Geldmengensteuerung Eine Realistische Option ?** , Wirtschaft im Wandel, 8/1999,Hannover,s: 4-8

²⁵ Bundesbank , **Monatsbericht von Bundesbank**, Januar 1998, www.bundesbank/monatsberichte, s:33

²⁶ Karanassou Marika & Sala Hector, **A Reappraisal of the Inflation-Unemployment Tradeoff**, European Journal of Political Economy Vol: 21 2005, www.elsevier.com/locate/econbase, s:29

Merkez Bankası'nın para alanı genişledikçe bu tür sorunlarla daha fazla yüzleşmek zorunda kalacağı Avrupa Para Birliği kurulumu öncesi bir çok uzman tarafından ileri sürülse de Avrupa Para Birliği'nin oluşturulmasında politik birleşim kararı ağır basmıştır.²⁷ Avrupa Merkez Bankası'nın tek bir para politikası çerçevesinde anti-enflasyonist politikalarla temel makro ekonomik istikrarı sağlaması düşünülürken İstikrar ve Büyüme Paketi çerçevesinde mali sistemin ve politikaların disiplin altında tutulması öngörülmüştür. Bu sayede anti enflasyonist politikaların üye ülkelerde yaratacağı olumsuzluklar en aza indirgenmeye çalışılmaktadır. Fakat uygulamada ulusal mali otoritelerin mali şoklar karşısında tepki vermeleri ve çözüm üretebilmede yetersiz kaldıklarını göstermiştir. Zira bütün üye ülkelerin mali disiplin konusunda gösterecekleri performans, istikrarlı ve optimal bir para sahasında oluşabilecek sorunları en aza indirgeyecek koşul olarak belirlenmiştir. Bütün üye ülkelerin para politik kararlarını alan tek bir Merkez Bankasının varlığı yanında birbirinden bağımsız 25 ülkenin ayrı mali kurumlarının olması bir eksiklik olarak görülmektedir.²⁸ Bu yüzden gelecek dönemde Avrupa Para Birliğinin mali politikaları daha iyi koordine edebilmesi ve para alanı içinde genel bir istikrara yönelik kullandırabilmesi için federal yapıli mali politikaları oluşturması gerekli görülmektedir.²⁹ Bu gerekçe ile ilk aşamada Avrupa Birliği Mali Konseyi (ECOFIN) yeni vergi yönetmeliklerini gündeme getirmiştir. Temmuz 2005'de uygulamaya konulan yeni vergi yönetmeliği ile amaç, sınırlar arası faiz gelirlerinin koordinasyonunu sağlamaktır. Temel hedef tahmin edilen vergi kaçaklarını önlemek ve sınırlar arası tasarruf gelirlerini efektif vergilendirerek Avrupa Birliği içindeki bireysel yatırımcılara fon temin etmektir. Yönetmelik kupon ödemeli bono ödemeleri, para piyasası enstrümanlarından elde edilen faizler, fon hesapları gelirleri, yatırım fonları satış gelirleri üzerinden vergi tahsiline izin verirken kar payları, sermaye kazançları gibi işletme gelirlerini serbest bırakmıştır. Ulusal faiz vergi rejimlerinin sorumluluğu üye devletlerin hükümetlerinde kalmakla beraber yönetmelik finans piyasasındaki yatırım kararlarındaki vergi yönlü çarpıklığı en az indirmek için kullanılmaktadır. Böylece bireysel yatırımcıların vergi kaçınma eğilimlerinden kurtulmaları sağlanarak emek piyasasına hareketlilik getirmek istenmektedir.³⁰

Avrupa Birliği'nin 1981, 1986, 1995 ve 2004 yıllarında göstermiş olduğu genişleme süreci 1999 yılı sonrası ortak para birliği ile pekiştirilmeye çalışılmış fakat 25 üyeli Birlik içinde ekonomik başarısızlık, kurumsal tıkanma, Birliğin yasallığının azalması ve liderlik eksikliği gibi dört temel problem huzursuzluk yaratmaya başlamıştır. Euro para sahasının zayıf performansı, Avrupa vatandaşlarının her geçen gün yeni Birlik yasalarından ve aday ülke katılım görüşmelerinden daha fazla ürkmesine neden olmaktadır. Birlik anlaşmalarının başarısızlıkları Avrupa Birliği kurumları üzerinde belirsizlik bulutları oluşturmuş ve kısmen ekonomik ve kurumsal problemlerin bir sonucu olarak Avrupa

²⁷ Quiris Bernaldo Lorenzo, **The European Monetary Union : A Political Time Bomb**, Cato Journal, Vol: 19, No:1, Cato Institute Publishing, Madrid,1999,s: 143-145

²⁸ Uhlig Harald, **One Money,But Many Fiscal Policies in Europe, What are the Consequences**, www.cepr.org/discussionspaper.html, April 2002, s: 20-27

²⁹ Andrikopoulos Andreas&Loizidies Ioannis, **Fiscal Policy and Political Business Cycles in the EU**, European Journal of Political Economy, Vol:20, 2004, s: 125

³⁰ Becker Werner, **EU Savings Tax Directive is Close to the Finish Line**, EU Monitor Deutsche Bank Research Papers, No: 25, May 2005, www.dbresearch.com, s: 3-5

Birliği'nin meşruluğu Avrupa kamu oyunda daha fazla sorgulanır hale gelmiştir. Bu süreç Türkiye sınırlarına kadar uzanması düşünölen yeni Birlik sınırlarının ve Rusya Federasyonu ile yapılması düşünölen ikili anlaşmalarının oluşmasında pürüzlü bir dönemece girilmesine neden olmaktadır.³¹ Ekonomik sorunların oluşturduğu memnuniyetsizlik Avrupa Birliği üye ölkeler arası sosyal ilişkiler yönünden de bazı teklemelerin oluşmasına neden olmuştur. Öncelikle Avrupa Birliği'nin elitleri ve nüfusun büyük bir kısmı entegrasyon sürecine yönelik adımlar konusunda alınacak kararlara karşı ciddi bir güven problemi duymaya başlamışlardır. Avrupa Birliği Anayasası sonrası oluşan başarısızlık kamuoyunun karamsarlığını artırmış ve üye ölkeler arası karşılıklı güveni azaltmıştır. Kıta içi dayanışma zarar görmüş ve Avrupa entegrasyon sürecinin motoru sayılan bazı ölkeler tek taraflı anlaşmaları çekinceleri olmadan yaptıklarından Avrupa ekonomisi içindeki farklılıklar artmaya başlamıştır. Bu durum Avrupa Birliği'ndeki ufak devletlerin ulusalcılık akımlarını kuvvetlendirmekte ve Avrupa Birliği bu yüzden daha geniş bir alanda sorumluluğu büyük stratejik görevleri üstlenmek zorunda kalmıştır. Avrupa Birliği'nin 25 üye ölk için ortak menfaatleri biçimlendirmesi her geçen gün zorlaşırken bu durum ulusal ve dış politikada ortam menfaatlere sahip grupların oluşarak ulusal egoizmin artmasına neden olmaktadır.³²

Avrupa Birliğinin içinde nükseden bu tür sosyal sıkıntıların çözömlenmesinde Avrupa Merkez Bankası'nın para politik sahada alacağı kararl büyük öncelik taşımaktadır. Zira bulunulan durum itibariyle Avrupa Birliği üzerinde güvenç sağlayacak tek organ Avrupa ekonomisinin para politikasını beş yıldır bütünleştiren ve başarı ile organize eden Avrupa Merkez Bankası'nın kendisi gözökmektedir. Avrupa Merkez Bankası ekonomik entegrasyon sürecinde etkinliğini artırarak Avrupa içindeki belirsizlikler ve zorlu mücadeleler karşısında uzun dönemli bir stratejinin sürdürölmesine katkıda bulunacaktır. Yakın gelecekte Avrupa Merkez Bankası ve diğer kurumlar, ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde daha fazla bir maliyet yüklenmek zorunda kalmalarına rağmen, parasal birlik ve dolayısıyla Avrupa Birliği kuzey-güney veya batı-doğu gibi kırık iki katmanlı bölgesel çatlamlar gösteren jeopolitik bir kimliğe bürünebilecektir.³³

Sonuç

Avrupa Topluluđu fikri, yaklaşık iki asır süren bir dönemde hümanist ve barışçıl bir düşün ürünü olarak ortaya çıkmış ve Dünya Savaşı sonrası yeni ve güçlü bir ivmelenme ile 1957 Roma Anlaşmasına dayalı olarak hayata geçirilmiştir. Bu anlaşma ile, ekonomik ve politik bütönlüğün elde edilebilmesi için yavaş ve sağlam adımlar atılmasına olanak sağlayacak koşulların oluşması beklenilmiştir. Öncelikle gelişmiş Avrupa ölkelerinin oluşturduğu çekirdek Birlik büyük ortak pazara sahip bir Avrupa Birliği için

³¹ Grant Charles, **The Strategic Implications of the EU Malaise** in Strategic Implications of the EU Crisis, European Security Forum Working Paper no:21,February 2006, Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, s:7

³² Bordachev Timofei, **The Strategic Implications of the EU's Crisis Odd-Insider Perspective**, in Strategic Implications of the EU Crisis, European Security Forum Working Paper no:21,February 2006, Centre for European Policy Studies, www.ceps.be, s:15-18

³³ Kyriakopoulos Irene, **After Expansion: Europe toward Dis-Union?**, Mediterranean Quarterly: Winter 2004, Duke University Press, s:37-38

gereken ön hazırlık sürecini tamamlamış, arkasından global dünya ekonomisi içinde daha sağlam bir yer edinebilmek için Birlik sınırlarını Doğu'ya kaydırmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nin olgunlaşma evresi ile genişleme evresini karşılaştırdığımızda genişleme evresinin çok daha kısa sürede gerçekleştiğini görmekteyiz. Avrupa Birliği'nin bu hızlı genişleme evresini yakın gelecekte ne kadar taşıyabileceği konusunda oluşan şüpheler gün geçtikçe artmaktadır. Zira genişleyen ortak pazar alanının Avrupa ekonomisini global dünya ekonomisinde bir refah kıtası haline getireceği fikri yavaş yavaş zarar görmeye başlamıştır. Özellikle emek piyasasında direnç gösteren sorunlar sanayi gücü yüksek öncü ülkelerde bile işsizlik artışı ve gelir kayıplarına neden olmaya başlamıştır. Avrupa kıtası dışındaki diğer ülkelere göre, uzun süre daha iyi koşullar altında yaşamış olan Avrupa nüfusu genişleyen birlik içinde eskisine oranla daha fazla çalışarak düşük gelir elde eden bir topluluk haline gelmiş bu da Avrupa nüfusunun Birliğe olan inancını sarsmaya başlamıştır. Ekonomik sorunlar ile boğuşan Avrupa nüfusu önümüzdeki dönemde sosyal çöküntünün de yayıldığı bir kriz ekonomisine dönüşebilir mi sorusu kısa ve orta vadede cevaplanması zor bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut durum itibari ile Avrupa ekonomisi bir kriz ekonomisine yönelmekten çok genişleyen boyutları ile emeklemeye başlayan ve gücünü emeklerken toplamaya çalışan bir yapı sergilemektedir. Bu yüzden "Ortak Tek Pazar" stratejisinin gelecek dönemde Avrupa ekonomisinin tümüne getireceği faydanın belirsizliği bir olasılık olarak düşünülmelidir.

KAYNAKLAR

- Brand Ulrich, Achim Brunnengräber, **Global Governance-Alternative zur neoliberalen Globalisierung**, Verlag Westfälisches Dampfboot , 1. Auflage, Münster,2000,
- Özbek Dilek, **Uluslar arası Para Sistemi – Teori ve Politika**, İmaj Yayıncılık, Ekim 1999, Ankara
- Stümpel Burkhard, **Die Krise des Wohlstands**, Verlag W.Kohlhammer , Stuttgart, 1977
- MacDonald B. Scott, **The European Economic Locomotive Slows**, Society Abroad, Volume: September/October 2003, Copyright 2003 by EBSCO Publishing., www.ebsco.com
- Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, **Basarökonomie Deutschland ?**, Wirtschaftsanalyse Nr:4,2004,
- Deutsche Bank Research, EU Monitor, **Reports on European Integration**, No: 26, 13.08.2005, ,Frankfurt,2005, www.db.com.de
- Straubhaar Thomas, **Neue Wege gehen**, Wirtschaftsdienst , Heft: 12 , 2005, www.hwwa.de,
- Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, **Die Wirtschaftliche Lage in der Bundesrepublik Deutschland** ,Monatsbericht 10-2005, www.bmwa.de
- Funk Lothar, **Die Deutsche Wachstumschäche**, Wirtschaftsstudium Heft: 8/9, 2005
- Welfens J.J. Paul and Jaroslaw Ponder, **Digital EU Eastern Enlargement**, European Economy and International Economic Relations Diskussionsbetrag 109, October 2004, www.euroeiiw.de
- Dyker David, **The Dynamic Impact on the Central-East Economies of Accession to the European Union** in Catching up and Falling Behind, Imperial College Press,London, 2004
- Backe Peter& Balazs Egert, **Credit Growth in Central and Eastern Europe: Emerging from Financial Repression to New Overshooting Star**,22November2005, http://www.rgemonitor.com/372/europe/central_europe/
- Just Tobias, **Adapting to Demographic Trends: Major and Minor Challenges**, Deutsche Bank Research Diskussionspaper, July 2005, www.dbresearch.com
- Jouhette Sylvain&Romans Fabrice, **EU-Arbeitskräfteerhebung für 2004-Bövelkerung und Soziale Bedingungen**, 9 / 2005, www.eurostat.de/beschäftigung
- Guio Anne- Catherine, **Einkommensarmut und Soziale Ausgrenzung in EU-25**, 13 / 2005, www.eurostat.de/lebensbedingungen
- Regnard Pierre, **Mindestlöhne 2005 – Beträchtliche Unterschiede Zwischen den Mitgliedstaaten der EU**, 7 / 2005 , www.eurostat.de/mindestlöhne

-
- Iara Anna & Traistaru Iulia, **How Flexible Are Wages in EU Accession Countries?** in Labour Economics 11 ,Elsevier Publishing,2004
- Jong Henk, **Employment Strategies for the Blind in Eastern Europe**, International Congress Series 1282, www.elsevier.com/locate/econbase
- Stiller Silvia&Niebuhr Anne Katrine, **Integration and Labour Markets in European Border Regions**, Hamburgisches Weltwirtschafts-Archiv, HWWA Discussionpaper no: 284,2003, www.hwwa.de
- Konings Josef& Alan Murphy, **Do Multinational Enterprises Relocate Employment to Low Wage Regions? Evidence from European Multinationals**, Economic Analysis and Research Department of Centralbank of Ireland- Staffpapers, March 2005
- Jordahl Henrik & Laseen Stefan, **Centralbank Conservatism and Labor Market Regulation**, European Journal of Political Economy , Vol:21, 2005, www.elsevier.com/locate/ejpe
- Mishkin Frederic S. , **International Experience with Different Monetary Policy Regimes**, Journal of Monetary Economics 43, Published by Elsevier Science, 1999
- Schumacher Christian& Silke Ober, **EZB- Strategie : Ist die reine Geldmengensteuerung eine realistische Option ?** , Wirtschaft im Wandel, 8/1999,Hannover
- Bundesbank , **Monatsbericht von Bundesbank**, Januar 1998, www.bundesbank/monatsberichte
- Karanassou Marika & Sala Hector, **A Reappraisal of the Inflation-Unemployment tradeoff**, European Journal of Political Economy Vol: 21 2005, www.elsevier.com/locate/econbase
- Quiris Bernaldo Lorenzo, **The European Monetary Union : A Political Time Bomb**, Cato Journal, Vol: 19, No:1, Cato Institute Publishing, Madrid,1999
- Uhlig Harald, **One Money,But Many Fiscal Policies in Europe, What are the Consequences**, www.cepr.org/discussionspaper.html, April 2002
- Andrikopoulos Andreas&Loizidies Ioannis, **Fiscal Policy and Political Business Cycles in the EU**, European Journal of Political Economy, Vol:20, 2004
- Becker Werner, **EU Savings Tax Directive is Close to the Finish Line**, EU Monitor Deutsche Bank Research Papers, No: 25, May 2005, www.dbresearch.com
- Grant Charles, **The Strategic Implications of the EU Malaise** in Strategic Implications of the EU Crisis, European Security Forum Working Paper no:21,February 2006, Centre for European Policy Studies, www.ceps.be
- Bordachev Timofei, **The Strategic Implications of the EU's Crisis Odd-Insider Perspective**, in Strategic Implications of the EU Crisis, European Security Forum

Working Paper no:21,February 2006, Centre for European Policy Studies,
www.ceps.be

Kyriakopoulos Irene, **After Expansion: Europe Toward Dis-Union?**, Mediterranean Quarterly: Winter 2004, Duke University Press
